

Tadeusz Mędzelowski

Wyższa Szkoła Biznesu – NLU w Nowym Sączu

Wpływ religijnych inspiracji na efekty pracy na przykładzie wybranych mniejszości wyznaniowych

The influence of religious inspiration for the effects of work on the examples of religious minorities

Abstract: Churches and Religious compounds suggest a number of ethical standards that the follower should implement in your daily life. These principles should be effective and, above all used as the dominant normative reference system. This raises the question of whether and how the followers of the various Churches and Religious Associations adopt and implement in daily life the moral and ethical standards set by its compounds Religious? How important are these recommendations in such areas of life as politics, education, family or work? And finally, in what areas of life is the greatest span between the expectations and the recommendations from the Union of Religious and attitudes of its members. The impact of the various Churches and Religious Associations is one of the factors determining attitudes toward relationship to work. In this article I try to show the expectations of its members with respect to employment are Evangelical Church – Reformed Evangelical Church – Methodist, Evangelical – Lutheran, Baptist Church, Jehovah’s Witnesses, Buddhists, Muslims and followers of the Faith Baha! Ia also pose the question, that the recommendations in this regard and why are subjected to by the members of the different faiths verification.

Keywords: Work, church, denomination, Lutheran Church, Evangelical Church – Reformed Evangelical Church – Methodist, Baptists, Islam, Muslims, Buddhists, Bahai Faith

Wpływ religijnych inspiracji na efekty pracy na przykładzie wybranych mniejszości wyznaniowych

Każdy Kościół i Związek Wyznaniowy określa normy moralne którymi mają się kierować ich członkowie. Zaznacza się jednak rozpiętość między tymi określonymi zasadami a rzeczywistymi postawami poszczególnych członków. Chodzi o stosunek członków Kościoła czy Związku Wyznaniowego do określonego porządku obowiązującego w danym wyznaniu. Porządek ten określa sposób życia każdego, kto żyje w jego strukturach a także obejmuje normy moralne i szczególne przepisy odnoszące się do wszystkich członków¹.

Poszczególne Kościoły i Związki Wyznaniowe zalecają szereg etycznych standardów, które wyznawca powinien urzeczywistniać w swoim codziennym życiu. Oczekuje się, że te zasady będą skuteczne, a nade wszystko stosowane w życiu jako dominujący system odniesienia normatywnego. Rodzi się pytanie czy i jak wyznawcy poszczególnych Kościołów i Związków Wyznaniowych przyjmują i realizują w życiu codziennym moralne i etyczne standardy wyznaczone przez swoje Związki Wyznaniowe? Jakie znaczenie mają te zalecenia w takich sferach życia jak polityka, wychowanie, rodzina czy praca? I wreszcie w jakich dziedzinach życia występuje największa rozpiętość między oczekiwaniami i zaleceniami ze strony Związków Wyznaniowych a postawami jego członków.

Wydaje się, że dziedziną w której coraz mniejszy wpływ na swoich członków mają poszczególne Kościoły i Związki Wyznaniowe jest sfera polityczno – ekonomiczna. Należy zgodzić się z księdzem Januszem Mariańskim, że „religia nie wywiera większego wpływu na życie zawodowe chrześcijan a wiele wskazań i przepisów Kościoła uważają oni za niepraktyczne”. Wywodzi on wniosek, że wyznawcy przeżywają religię i pracę jako całkowicie różne sfery działań². Ksiądz Mariański odnosi swoje stwierdzenie do wyznawców głównie Kościoła rzymskokatolickiego, ale dotyczy ono również wyznawców innych Kościołów i Związków Wyznaniowych prawnie działających w Polsce. Każdy Kościół czy Związek Wyznaniowy należy traktować jednak indywidualnie bowiem różny jest stopień więzi wyznawców ze swoim Związkiem Wyznaniowym a siłą oddziaływania na swoich wyznawców moim zdaniem jeszcze się nie wyczerpały. Kościoły i Związki Wyznaniowe, które w pozytywny sposób rozważają granice swojej „zmienności” i „nieokreśloności” uważają raczej za swoich niż oddzielonych od siebie tych,

¹ Zob. J. Mariański, *Kościół w społeczeństwie przemysłowym*, Warszawa 1983, s. 90.

² Tamże, s. 90.

którzy w sprawach chociażby pracy nie mogą się z nim całkowicie identyfikować jednak mają życzliwy stosunek jako nosiciela określonej myśli³.

Oddziaływanie poszczególnych Kościołów i Związków Wyznaniowych powinniśmy traktować jako jeden z czynników określających postawy wobec stosunku do pracy.

Według wzorca ewangelickiego praca nie jest obowiązkiem

Maksyma, wedle której kształtował się ewangelicki etos pracy oznacza połączenie nurtów procesu kulturowego, pracowitości i pobożności. Pracowitość u ewangelików zyskała sankcję eschatologiczną, a pobożność doczesną. Pobożność nie jest działaniem, zapewniającym zbawienie, a formą uwielbienia Boga za dar zbawienia. Praca nie jest koniecznością, wynikającą z grzechu, czyli przekleństwem doczesności, ale sposobem nadawania sensu własnemu życiu, powołaniem do pełnienia życiowej misji. Człowiek został stworzony do pracy i nie pracując nie realizuje pełni swojego człowieczeństwa. Ewangelicy podkreślają, że takie pojmowanie znaczeń powinno mieć odzwierciedlenie w ich postępowaniu. Podkreślają, że wszędzie tam, gdzie maksyma oddziaływała, było widać skutki takiego stosunku do pracy. Tak między innymi było na śląskiej ziemi. Ewangelicki etos pracy bardzo szybko stał się częścią śląskiej tożsamości. Również ziemia cieszyńska, a tam zamieszkiwało i zamieszkuje wielu ewangelików, słynęła ze szczególnego szacunku dla pracy wśród tutejszej ludności. W dużej mierze ewangelicki etos decydował o jakości wykonywanej pracy i stosunku do obowiązków, co znajdowało odzwierciedlenie w jakości życia ludności. Praca była potwierdzeniem wartości moralnej pracującego i jego rodziny. Człowieka pracującego uważano za człowieka wartościowego i oddanego wyznawanej wierze bowiem praca świadczyła o religijnym przymierzu z Jezusem. Uważano też, że człowiek pracowity szanujący owoce swojego wysiłku nie ma czasu na grzechy⁴.

Wartym podkreślenia jest typowy dla ewangelickiego podejścia do pracy związek pracowitości ze skromnością i oszczędnością, które utożsamiano z moralnością. Współcześnie ten sposób myślenia już znacznie się zmienił. W ewangelickim podejściu do pracy widać wpływy reformacji, która pracę podnosiła do rangi najwyższej cnoty chrześcijańskiej.

³ Tamże, s. 242.

⁴ M. Hintz, *Chrześcijańskie sumienie. Rozważania o etyce ewangelickiej*, Katowice 2006, s. 158, zob. G. Duby, *Czasy katedr*, Warszawa 2002; zob. R. Sennett, *Ciało i kamień. Człowiek i miasto w cywilizacji Zachodu*, Gdańsk 1996.

Praca jest dla ewangelików formą modlitwy, co znaczy, że uczciwą pracą można Bogu służyć i pobożnie żyć wykonując swoje codzienne obowiązki. Zapewnia ona godne życie. Niedziela jest dniem odpoczynku od uczciwej pracy oraz formą dziękczynienia Bogu za dar pracy. Jest też praca pojmowana jako metafora czystości duszy i jest ściśle powiązana z uczciwością i pobożnością⁵.

Współczesni ewangelicy podkreślają, że w XXI wieku zdecydowanie mocniej, niż u progu rewolucji przemysłowej, a potem rewolucji informatycznej, w najważniejsze wymiary *ludzkiego świata* trzeba integrować intelektualnym wysiłkiem i praktycznym działaniem. Uznają świat za złożony system przyrodniczy i cywilizacyjny, w którym na jakość życia i poczucie szczęścia mają wpływ trzy dziedziny ludzkiej aktywności, do tej pory rozwijane niezależnie od siebie, a mianowicie ekonomię, ekologię i ekumenizm. Gdy jedno z tych pojęć zostanie oderwane od pozostałych przyniesie człowiekowi „przekleństwo i zada śmierć”.

Zawód i powołanie

Powołując się na znaczenie słów: zawód i powołanie Luter stwierdził, że wykonywanie każdego zawodu, który nie sprzeciwia się słowu Bożemu jest powołaniem. Znaczy to, że każda godna praca posiada sankcję transcendentną. Należy nie tylko do porządku świata, ale także Bożego powołania. Konsekwencją tych poglądów jest ewangelicki etos pracy, którego fundamentem jest stosunek do pojmowania pracy. Zawodowa aktywność nie jest przejawem kary i przekleństwem, ale darem Boga, umożliwiającym człowiekowi nadawanie sensu własnemu życiu.

Luter uzasadnia, że pojmowanie zawodu jako powołania jest wiarą w Bożą opatrność. Posłuszeństwo Bogu wyraża się w bezwarunkowej akceptacji takiego miejsca w życiu człowieka, jakie zostało nadane przez Boga. Wykonując swój zawód człowiek jest Bożym narzędziem i współpracownikiem Boga, podobnie jak Adam był współpracownikiem Boga w ogrodzie Eden. Bóg powołał człowieka do pracy, ponieważ sam pracował. Luter odnosząc się do IV przykazania stwierdza, że człowiek winien pracować, „ponieważ jest to Bożym przykazaniem i podobna się Bogu ponad wszelkie inne uczynki”. Dodaje, że praca jest radością: „Od pracy nikt nie umiera; ale z bezczynności i próżniactwa tracą ludzie wszystko; gdyż człowiek stworzony jest do pracy, jak ptak do latania”⁶.

⁵ M. Luter, *De libertate Christiana*, Warszawa 1991.

⁶ K. Gładkowski, *Kanzel/ambona. Protestancka wspólnota lokalna na Górnym Śląsku*, Olsztyn 2008, s. 7–8.

W stosunku do pracy Luter nakazuje pilność, pracowitość, skromność, uczciwość, pobożność i sumiennosc a pracę traktuje jako służbę. „Działaj tak, abyś spotkany został w tym stanie, w którym służysz bliźniemu”. „...Aby każdy tak wykonywał swe dzieło, rzemiosło, przemysł, żeby nikogo nie wyzyskiwał, nikogo fałszywym towarem nie oszukiwał, przystał na zysk umiarkowany, trzymając się prawych miar i wag, i ani w kupnie ni w sprzedaży nie szukać takich korzyści, które by drugiemu stać się miały szkodą”⁷. Praca jest służbą Bogu i powołaniem. Uważają, zwolennicy nauki Lutera, że takie rozumienie pracy może wzbogacić polską społeczność i odegrać pozytywną rolę w przełamywaniu współczesnego kryzysu.

Początki Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce sięgają XVI wieku. Niemal bezpośrednio po wystąpieniu Marcina Lutera w 1517 roku pojawiają się pierwsi wyznawcy luteranizmu na ziemiach Rzeczypospolitej.

Kościół Ewangelicko-Augsburski najliczniejszy z Kościołów nurtu ewangelickiego w Polsce, opierający się na naukach Marcina Lutera, zaleca swoim wyznawcom ściśle stosowanie się do ewangelickiego etosu pracy i deklaruje współdziałanie z władzami w zakresie kształtowania aktywnych postaw społecznych. Stowarzyszenie Przedsiębiorców Ewangelickich wywodzących się z tego Kościoła ma za zadanie rozwijać przedsiębiorczość prywatną w oparciu o zasady ewangelickiego etosu pracy i podnoszenia etyki zawodowej przedsiębiorców. Stowarzyszenie realizuje swe cele poprzez wszechstronne działania zmierzające do budowania ewangelickich postaw etyki gospodarczej i wychowania w szacunku do pracy, wyznania i Kościoła.

Kościół Ewangelicko-Reformowany należy do rodziny Kościołów wywodzących się z reformacji szwajcarskiej XVI wieku. Początki Kościoła Reformowanego na ziemiach polskich sięgają lat czterdziestych XVI wieku, kiedy zaczęły tu przenikać nauki reformatorów szwajcarskich Ulryka Zwingliego i Jana Kalwina. Kościół uważa, że ewangelicy, reprezentują wiele wartości, którymi chcą się podzielić. Odnosząc się do pracy wymieniają wypróbowany sposób wyrażania wiary przez pracę nazywany ewangelickim etosem pracy.

Kościół Ewangelicko-Methodystyczny nawiązuje do ideałów reformacji anglikańskiej. Założycielami i głównymi przywódcami przebudzenia metodystycznego byli dwaj duchowni anglikańscy Jan Wesley i jego brat Karol. Kościół

⁷ G. Kubica, *Śląskość i protestantyzm*, Kraków 2011, s. 19, zob. M. J. Uglorz, *Życie jest spotkaniem*, „Zwiastun Ewangelicki” nr 17, 2009, s. 4.

podkreśla, że każdy człowiek ma prawo do pracy za wynagrodzenie gwarantujące mu egzystencję.

W tych dziedzinach gospodarki, w których sektor prywatny nie jest w stanie, bądź nie zapewnia pracy wszystkim, którzy jej potrzebują, na rządzie spoczywa odpowiedzialność za stworzenie dla nich niezbędnych miejsc pracy. Opowiada się za mechanizmami społecznymi, które zapewniają fizyczne i psychiczne bezpieczeństwo pracowników, gwarantują sprawiedliwy podział dóbr i usług, oraz zachęcają do coraz większej wolności w taki sposób żeby poszczególni pracownicy mogli korzystać z wypoczynku. Stoją na stanowisku, że wypoczynek stwarza dogodną sposobność do twórczego udziału w życiu społecznym. Kościół popiera programy kształcenia i zarazem zachęca do udziału w kulturze oraz rekreacji. Dobro człowieka stawia ponad zyskiem. Piętnuje egoizm w życiu ekonomicznym. Opowiada się za polityką, która w duchu współpracy zachęca do dzielenia się nowymi pomysłami rozwiązań problemów pracy i jej organizacji. Popiera prawa pracowników do odmowy pracy w sytuacjach zagrażających zdrowiu i życiu⁸.

Baptyści – społeczność religijna

Baptyści są społecznością religijną, która ukształtowała się w okresie poreformacyjnym na fali nawrotu do biblijnego chrześcijaństwa. Uznaje ona nadrzędność Pisma Świętego nad wszystkimi autorytetami kościelnymi. Nazwa, „baptyzm” mieści w sobie greckie określenie chrztu przez zanurzenie, co nawiązuje do nowotestamentowego chrztu, przyjętego i ustanowionego przez Jezusa. Po raz pierwszy tej nazwy użył w XVII w. kanclerz królewski Anglii.

Początki baptyzmu na ziemiach polskich mają związek z działalnością ośrodka baptystycznego w Hamburgu w Niemczech. Jego działalność obejmowała również tereny Prus. Dzięki działalności w dużej mierze ich lidera J. G. Onckena powstał pierwszy zbór baptystyczny na terenie dzisiejszej Polski w Elblągu w 1844 roku. Składał się on głównie z wiernych narodowości niemieckiej. Kolejne zbory w Królestwie Pruskim powstały we Wrocławiu i Szczecinie w roku 1846, w Wojtkowicach w 1848, w Legnicy w 1849, w Gojdach koło Mrągorowa w 1855, w Reczu koło Szczecina w roku 1856 oraz w Świebodzicach w roku 1858.⁹

⁸ Zob. *Zasady socjalne Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego*, rozdział IV *Więzi Ekonomiczne*, punkt C, *Praca i wypoczynek*, Warszawa 2003, s. 41–48.

⁹ Zob. K. Bednarczyk, *Historia zbiorów baptystów w Polsce do 1939 r.* Warszawa 1997, s. 25–36; H.R. Tomaszewski, *Baptyści w Polsce w latach 1858–1918*, Warszawa, 1993, s. 15–38.

Kościół Chrześcijan Baptystów zwraca uwagę na etos pracy i wartości z nim związane. Cenią baptyści wykształcenie i odczuwają potrzebę pełnego uczestnictwa w wytwarzaniu duchowych i materialnych dóbr społeczeństwa. Wśród wyznawców spotkać można osoby reprezentujące wolne zawody, zwłaszcza lekarzy i nauczycieli. Szczególnie dbają baptyści o wykształcenie swoich młodych współwyznawców. Z roku na rok jak twierdzi Teresa Bieniada na łamach „Jednoty” wzrasta liczba młodych baptystów studiujących na wyższych uczelniach. Opieka i pomoc, a także praca charytatywna są stałym elementem pracy zborów¹⁰.

Pastor Daniel Trusiewicz zauważa, że „działalność Kościoła to także praca na rzecz ludzi i dla ludzi. Zalicza do nich prace społeczne, charytatywne i edukacyjne prowadzone przez kościół w całej Polsce. Jest to również pomoc osobom biednym i potrzebującym, a także organizacja koncertów i prowadzenie szkół”¹¹.

Świadkowie Jehowy

Świadkowie Jehowy są wyznaniem wywodzącym się z ruchu „Badaczy tajemnic Biblii”. Jego twórcą był Charles Taze Russell. W 1913 roku ruch przekształcił się w Międzynarodowe Stowarzyszenie Badaczy Pisma Świętego. Po śmierci założyciela w Stowarzyszeniu doszło do rozłamu. Joseph F. Rutheford w 1931 roku wraz ze swoimi zwolennikami odłączył się i jego frakcja przyjęła nazwę Świadkowie Jehowy.

Świadkowie Jehowy są trzecim co do liczebności Związkiem Wyznaniowym w Polsce. Nie posługują się nazwą Kościół. Słowo kościół ma dla nich pejoratywne znaczenie. Kościół jest niepotrzebny, a nawet przeszkadza, ich zdaniem, ludziom w zbawieniu. Inne wyznania religijne określają mianem „Babilonu Wielkiego” twierdząc, że są składnikiem organizacji szatana¹².

Uznają absolutny prymat ciała kierowniczego. Twierdzą, że podejmując decyzje nie polegają na mądrości ludzkiej, lecz idą za przykładem pierwszego ciała kierowniczego w Jeruzalem, którego decyzje były oparte na Słowie Bożym i podejmowane pod kierownictwem Ducha Świętego¹³.

¹⁰ Zob. T. Bieniada, *Baptyści*, „Jednota”. Pismo religijno-społeczne poświęcone polskiemu ewangelicyzmowi i ekumenii, nr 8/9, Warszawa 1991.

¹¹ Wypowiedź Pastora Kościoła Chrześcijan Baptystów Pawła Trusiewicza dla TVP 2 z dnia 18 marca 2014 roku godzina 6.45.

¹² T. Mędzelowski, *Mniejszości religijne w Polsce po 1989 roku w ujęciu filozofii polityki*, Tarnów 2013, s. 44–45.

¹³ *Wspaniały finał objawienia bliski*, 1993, s. 195.

W książce skierowanej do dzieci *Ucz się od Wielkiego Nauczyciela* podkreślają, że „praca jest pożyteczna dla umysłu i dla ciała”. Dla nich wzorem do naśladowania jest Jezus, który w niebie był mistrzowskim wykonawcą a na ziemi w sposób doskonały wykonywał zawód cieśli a później oznajmiał dobrą nowinę o królestwie Bożym. Stoją na stanowisku, że Bóg tak stworzył człowieka, że praca powinna mu sprawiać zadowolenie. Jeżeli młody człowiek nauczy się pracować zazna więcej radości w swoim życiu. Bóg zdaniem Świadków Jehowy stworzył człowieka po to żeby pracował i dlatego człowiek musi nauczyć się pracować z radością. Uważają, że aby polubić jakąś pracę należy zadać sobie pytanie: Dlaczego trzeba tę pracę wykonywać?, Dlaczego jest ona ważna? Wtedy łatwiej będzie ją wykonać. Bez względu na to czy zadanie do wykonania jest łatwe czy trudne należy wywiązać się z niego jak najlepiej. Spełniając ten warunek praca sprawi radość nie tylko wykonawcy ale także Jezusowi.

Podkreślając nadrzędność Biblii Świadkowie Jehowy zauważają, że Biblia zachęca by przykładać się do pracy¹⁴. Świadkowie Jehowy uświadamiają swoich wyznawców, że dobrzy pracownicy są zazwyczaj bardzo cenieni. Zwracają przy tym uwagę by podczas wykonywania pracy być „prędkim do słuchania i nieskorym do mówienia. Uważne słuchanie przełożonego oraz współpracowników może zapobiec nieporozumieniom oraz popełnianiu błędów. Przestrzegają, że wielu ludzi traci pracę nie z powodu braku kwalifikacji lecz z powodu braku umiejętności porozumiewania się. Zalecają też dobre stosunki ze swoimi współpracownikami. Przywołują przy tym wskazówkę Jezusa „Jeżeli ktoś mocą władzy przymusza cię do służby przez milę idź z nim dwie mile”. Inaczej jeżeli dasz się poznać jako solidny pracownik wzrastają twoje szanse utrzymania posady. Ze stanowczością też stwierdzają, że nie wolno dopuścić do tego by zwierzchnicy w pracy ingerowali w sprawy wiary.

Pracownik powinien dać się poznać jako pracujący solidnie również bez nadzoru co jest oznaką uczciwości. Zdaniem Świadków Jehowy obecna chwiejna sytuacja polityczna i społeczna nieuchronnie prowadzą do destabilizacji ekonomicznej dlatego też bycie komunikatywnym, współpraca, a także uczciwość w miejscu pracy zwiększają szanse na jej utrzymanie i są ściśle powiązane z zasadami biblijnymi. Jeżeli człowiek kieruje się zasadami biblijnymi to mniej martwi się gdy utraci pracę i bardziej się cieszy jeśli ją znajdzie¹⁵. Dają też

¹⁴ Zob. *Dlaczego trzeba pracować*, w: *Ucz się od Wielkiego Nauczyciela*, 2003, s. 217–221.

¹⁵ Zob. *Jak utrzymać posadę*, „Przebudźcie się” 8 lipca 2005, nr 13, s. 10–11.

Świadkowie Jehowy w swoich publikacjach praktyczne wskazówki jak znaleźć i utrzymać pracę oraz jak sobie radzić w przypadku jej utraty¹⁶.

Buddyzm

Nazwa buddyzm pochodzi od słowa Budda, które z kolei wywodzi się od pierwiastka czasownikowego budh (budzić, obudzić się). Stąd Budda znaczy obudzony – oświecony, czyli ten który zdobył intuicyjne poznanie prawdy. Buddyzm to zarazem filozofia i religia. Filozofia ze względu na wykład teoretyczny doktryny. Religia ze względu na to, że Budda odkrył prawdę, która prowadzi do wyzwolenia z kołowrotu wcieleń¹⁷.

Budda nauczał, że poprzez pracę ludzie stają się zasobni, a ponadto mogą wykorzystywać w pracy swoje zdolności i wiedzę. Zgodnie z naukami Buddy praca jest środkiem do osiągnięcia nirwany poprzez nieustanne dążenie do doskonałości. Budda nawoływał: „pracujcie pilnie na swoje zbawienie”. W buddyzmie w stosunkach międzyludzkich, a także działalności gospodarczej podkreśla się zasadę uczciwości. Praca człowieka ma istotne znaczenie, gdyż dzięki niej można rozwiązywać ważne problemy społeczne¹⁸. Zdaniem Buddystów człowiek powinien doskonalić się poprzez pracę. Bezrobocie jest złem, i należy mu się przeciwstawiać, dążąc do zagwarantowania wszystkim stałego zatrudnienia. W tym celu w koncepcji buddyjskiej postuluje się, aby tam, gdzie nie jest to konieczne nie zastępować ludzi przez maszyny. „Technika musi być podporządkowana człowiekowi, jest jego sługą, nie zaś panem, nie powinna nad nim dominować. W procesie produkcji prym powinien wieść człowiek, nie zaś technika”¹⁹. Należy produkować jedynie artykuły niezbędne do życia, mogące służyć jak największej liczbie ludzi, z jednoczesnym zaniechaniem wytwarzania towarów luksusowych, zbrojeniowych, czy różnego rodzaju używek szkodzących człowiekowi, takich jak alkohol, papierosy, narkotyki czy pornografia. Zgodnie z myślą Buddy należy ograniczać pragnienia, które rodzą cierpienia.

¹⁶ Zob. *Bezrobocie. Jak sobie radzić gdy jest mniej pieniędzy*, „Przebudźcie się”, lipiec 2010, s. 3–9, por. *Jak znaleźć (i utrzymać!) pracę?*, w: *Pytania młodych ludzi praktyczne odpowiedzi*, Warszawa 1994, s. 166–170.

¹⁷ Zob. G. Głuchowski, *Buddyzm*, „Przegląd Religioznawczy” nr 1–2/187–188 (1998), s. 108–112.

¹⁸ Zob. R. Panikkar, *Religie świata w dialogu*, tłum. J. Marzęcki, Warszawa 1986, s. 116.

¹⁹ Zob. H. N. S. Karunatilake, *Zamęt w społeczeństwie*, w: *Wprowadzenie do etyki biznesu*, G. D. Chryssides, J. H. Kaler, tłum. H. Simbierowicz, Z. Wiankowska-Ładyka (red.), Warszawa 1999, s. 564.

Oszczędzanie umożliwia rzeczywisty rozwój gospodarczy i dlatego buddyści zachęcają do oszczędzania. Budda zalecał, aby każdy człowiek odkładał jedną czwartą z zarobionych pieniędzy. Podobnie powinny postępować gospodarki narodowe, by zaoszczędzone w ten sposób pieniądze przeznaczać na inwestycje, pomoc regionom biednym, czy zapobieganiu klęskom żywiołowym. Wszelka działalność gospodarcza winna mieć na uwadze nie tyle zysk materialny, co rozwój duchowy człowieka, i całego społeczeństwa. W buddyzmie rekomenduje się zawłaszcza małe i średnie przedsiębiorstwa, które potrzebują mniejszego kapitału, nie wymagają dużych nakładów inwestycyjnych, a są konkurencyjne dla większych spółek i łatwiejsze w zarządzaniu. Buddyzm zaleca też mądre gospodarowanie zasobami ziemi, ochronę przyrody i środowiska naturalnego. Buddyści opracowali zasady etyki biznesu:

- Praca powinna być wykonywana w duchu życzliwości w odniesieniu do wszystkich istot żywych, a nawet w stosunku do materii nieożywionej.
- Każdy rodzaj pracy czy konsumpcji należy rozumieć jako drogę do zbawienia.
- Nie wolno marnotrawić zasobów ziemi i dlatego należy panować nad swoimi pragnieniami, szukać równowagi pomiędzy produkcją a konsumpcją.
- Powinno się ciągle poszukiwać lepszych i bezpieczniejszych rozwiązań w aspekcie globalnym.
- Przedsiębiorstwo powinno się odnosić z szacunkiem do wszystkich pracowników, w duchu prawdziwego miłosierdzia i przyjaźni.
- W technologii i pracy rozwijać twórczą innowacyjność tak, by gospodarka stawała się coraz bardziej ekologiczna i globalna²⁰.

Buddyści określają też jak powinny wyglądać relacje między pracodawcą i pracownikiem. Pracodawca powinien przydzielać pracę odpowiednio do możliwości i umiejętności pracownika. Powinien zagwarantować stosowne i uczciwe wynagrodzenie, a także troszczyć się o zdrowie i higienę pracownika. Pracownik powinien również zdaniem buddystów otrzymywać premie i nagrody. Pracownik powinien być pilny, uczciwy, posłuszny i oddany temu co robi. Nie powinien oszukiwać ani okradać swego pracodawcy²¹.

²⁰ S. Hosaka, Y. Nagayasu, *Buddyzm a japońska etyka gospodarcza*, za: K. Kietliński, V. M. Reyes, T. Oleksyn, *Etyka w biznesie i zarządzaniu*, Kraków 2005, s. 103, 35, 65.

²¹ K. Maślankowski, *Buddyzm*, Szczecin 1996, s. 14.

Islam

Islam nakazuje poddanie się woli Boga. Termin Islam może być użyty w trzech znaczeniach: jako religia, jako państwo i jako kultura²². Z jednej strony ukazuje Islam niezmienną wielkość Boga, a z drugiej – różnorodne przeżycia religijne. Kiedy Bóg stworzył świat wyposażył go w siły prawa przyrody, które miały działać zgodnie z jego wskazaniami. Zapisem tych praw jest Koran. Zgodnie z wiarą muzułmanów Koran zawiera objawienia przekazane Mahometowi przez Boga za pośrednictwem archanioła Gabriela. Koran zawiera podstawowe przepisy prawa, nakazy i zakazy w zakresie kultu, moralności, życia społecznego i gospodarczego²³.

W Islamie podobnie jak w innych religiach praca odgrywa ważną rolę. Jest potwierdzeniem godności muzułmanina jako namiestnika Boga (chalifa). Według Koranu, należy zachować właściwy umiar w pracy, a także zaplanować odpoczynek. Koran określa, co jest dozwolone w ekonomii, a co jest zakazane (halal i haram). Praca jest traktowana jako właściwy sposób zarobkowania. Naganny jest hazard, oraz zdobywanie majątku kosztem biednych. W prawie islamskim nie ma precyzyjnych zasad określających aktywność gospodarczą. W islamie w dziewięćdziesięciu procentach wszystko co otrzymuje człowiek jest darem Allaha. Muzułmanin przed Allahem będzie odpowiadał za to w jaki sposób użytkuje otrzymane dobra. Nadużywanie własności jest zabronione. Praktykowanie islamu utrudnia pokusa chciwości i przed nią Koran ostrzega słowami: „Przeto bójcie się Boga, jeśli jesteście do tego zdolni! Rozdawajcie dla dobra waszych dusz! A ci, którzy się ustrzegą skąpstwa swojej duszy – będą szczęśliwi”²⁴. Koran zachęca również do wspierania swoim majątkiem rodziny i krewnych, sieroty, biednych, bezdomnych, podróżnych i potrzebujących²⁵.

Wiara Baha’i

Wiara Baha’i jest to wyznanie religijne, które głosi ideę globalizacji oraz demokracji, a więc w szczególny sposób jest zgodne z ideami XXI wieku. Wiara Baha’i jest najmłodszą religią monoteistyczną. Jest związana z babizmem

²² Zob. E. Szamański, „Przegląd Religioznawczy” 1–2 /187–188 (1998), s. 255–256; T. Zieliński, *Miedzy Islamem a Komunizmem*, Łęborg 2001, s. 40–41.

²³ Zob. S. H. Nasr, *Idee i wartości Islamu*, Warszawa 1988, s. 17–41; *Leksykon Religioznawczy*, Warszawa 1988, s. 92–97.

²⁴ Koran, Sura LXIV, Wzajemne oszukiwanie nr 16, przekł. J. Bielawski, Warszawa 1986, s. 674.

²⁵ Zob. A. Najni, *Etyka islamska*, w: *Przewodnik po etyce*, P. Singer (red.), Warszawa 2002, s. 143; Koran, ibidem, Komentarz, s. 788.

stanowiącym odłam islamu szyickiego. Babizm został utworzony w 1844 roku przez Mirzę Ali Muhammada (1820–1850) zwanego Babem. Twórcą bahaizmu został w 1863 roku jego uczeń Mirza Husain Ali Nuri (1817–1892), który ogłosił się zapowiadającym prorokiem „Baha’u’llahem”²⁶.

Wiara Baha’i propaguje zasady moralności oparte na równości ludzi i wartości pokoju. Są one ujęte w ich Dodekalogu, który głosi, że cała ludzkość powinna być traktowana jako jedna wielka rodzina. Każdy człowiek powinien szukać prawdy w sobie. Uważa, że wszystkie religie mają wspólną podstawę, a religia oparta na rozumowych przesłankach winna być podstawą jedności i harmonii pomiędzy ludźmi. Religia winna być zgodna z nauką i rozumem.

Związek Wyznaniowy Wiara Baha’i w Polsce został wpisany do rejestru Kościołów i Związków Wyznaniowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji dnia 17 kwietnia 1992 roku. Organizacja jest ruchem społecznym. Wiara Baha’i nie jest ani Kościołem, ani Związkiem Wyznaniowym, jak głosi ich deklaracja. Nie jest również organizacją ewangelizacyjną ani nawracającą²⁷.

W rozumieniu Wiary Baha’i dobrobyt ludzkości jest osiągalny poprzez jedność w różnorodności, czyli przekonanie, że odmienność poszczególnych narodów, wierzeń i postaw życiowych ma stanowić bogactwo ludzkości a nie podstawę dla konfliktów. W społeczeństwie, które pragną stworzyć, ustanie niezdrowe współzawodnictwo między narodami, zanikną wszelkie formy nienawiści i intrygi. Animozje i rasowe uprzedzenia ustąpią miejsca przyjaźni, zrozumieniu i współpracy. Powinny zostać na stałe usunięte przyczyny waśni religijnych. Będzie się rozwijać współpraca gospodarcza między wszystkimi kontynentami.

Bahaici dążą do likwidacji ubóstwa oraz rażącego nagromadzenia bogactwa. Najbardziej pilnym zadaniem przed którym stoją obecnie narody świata jest zdaniem Bahaitów likwidacja wojen. Sądzą, że uda się zlikwidować ten problem w ciągu najbliższych dziesięcioleci. Pozwoli to usunąć przyczynę licznych cierpień i uwolni ludzkość od niepotrzebnych wydatków na zbrojenia, co umożliwi ich przekazanie na właściwe cele. Bahaici starają się usuwać uprzedzenia, zmniejszać konflikty, dążą do porozumienia i współpracy²⁸.

Związek Wyznaniowy Wiara Baha’i w Polsce głosi, że współczesne problemy społeczne wymagają szczególnego podejścia, a o tym jak należy postępować

²⁶ Zob. W. Pałubicki, H. Cyrzan, *Bahaizm – tradycja współczesność w: Nierzyskokatolickie Grupy Wyznaniowe w Gdańsku*, W. Pałubicki (red.), Gdańsk 1998, s. 64–71.

²⁷ Zob. T. Mędzelowski, *Mniejszości religijne w Polsce...*, dz. cyt., s. 55–56.

²⁸ Zob. *Wspólnota Bahaicka założenia, dążenia i cele*, Publikacja Biura Informacji Publicznej Międzynarodowej Wspólnoty Bahaickiej, s. 2.

wyjaśniają pisma Baha'u'llacha. Odnoszą się one do dzisiejszych światowych problemów poczynając od, kulturowej różnorodności i ochrony środowiska, po decentralizację podejmowania decyzji. Domagają się społecznej i ekonomicznej sprawiedliwości w świecie, który zdaniem bahaitów szybko staje się globalnym sąsiedztwem²⁹.

Rażąca różnica pomiędzy bogatymi i biednymi stanowi źródło dotkliwego cierpienia, powoduje niestabilność świata i prowadzi do wojny. Niewiele społeczeństw uporało się z tą sytuacją gdyż rozwiązanie wymaga zastosowania podejścia duchowego, moralnego i praktycznego, a także konsultacji z ekspertami reprezentującymi wiele dyscyplin. Problem ten wymaga świeżego spojrzenia pozabawionego ekonomicznej i ideologicznej polemiki lecz opartego na prawdach duchowych, których zrozumienie może stworzyć nową uniwersalną postawę. Popieranie takiej postawy już samo w sobie staje się główną częścią rozwiązania przedmiotowego problemu.

Wyznawcy Wiary Baha'i otrzymali też od Sai Baby wskazówki dotyczące stosunku do pracy jej związków z siłami nadprzyrodzonymi: „Służ ludzkości tam, gdzie mieszkasz. Służba ta nie polega na zamiataniu ulic, sprzątaniu świątyń czy karmieniu ubogich. Prawdziwa służba to uczciwe wywiązywanie się ze swych obowiązków. Pracuj jak należy, odpowiednio do wynagrodzenia, jakie otrzymujesz. To jest służba dla narodu. (...) Umacniaj w sobie wiarę w Boga. Powtarzając jedynie Jego imię, nie osiągniesz spokoju umysłu. Spokój zapewni ci bezinteresowna praca (sewa) połączona z głęboką wiarą³⁰. Prawdziwa służba Bogu polega na uczciwym wykonywaniu obowiązków. Wykonując pracę nie należy czynić rozróżnień pomiędzy Bogiem i sobą, pracą dla Boga i pracą dla siebie³¹. Pracę należy wykonywać ze świadomością, że jest spłatą *długu wobec Boga*. Każda wykonana praca zmniejsza ten dług³².

²⁹ Zob. *Bahaici. Profil Wiary Bahai*, Publikacja Biura Informacji Publicznej Międzynarodowej Wspólnoty Bahaickiej (wyjątek z Bahaitów, publikacji Międzynarodowej Wspólnoty Bahaickiej/, maszynopis w zbiorach autora artykułu, s. 5.

³⁰ „Sai Ram”, nr 24/1999, Publikacja Biura informacji Publicznej Międzynarodowej Wspólnoty bahaickiej, s. 26.

³¹ „Sai Ram”, nr 25/1999, Publikacja Biura informacji Publicznej Międzynarodowej Wspólnoty bahaickiej, s. 13.

³² „Sai Ram”, nr 29/2000, Publikacja Biura informacji Publicznej Międzynarodowej Wspólnoty bahaickiej, s. 6–7.

Podsumowanie

Prawdziwą przebudową świata jest przebudowa człowieka. Tylko wtedy gdy jednostka staje się dobra społeczeństwo może być szczęśliwe. Postęp w sferach zewnętrznych politycznej, ekonomicznej, społecznej nie jest wystarczający. Niezbędne jest uleczenie umysłu człowieka. Wiąże się z tym konieczna przebudowa charakteru człowieka. Sai Baba mówi „ Miłość jest fundamentem charakteru. Człowiek może posiadać w nadmiarze pożądania rzeczy ale kiedy nie ma charakteru, czyli cnoty, która łączy się z miłością nie może osiągnąć prawdziwego spokoju wewnętrznego. Pieniądze przychodzą i odchodzą, lecz cnota przychodzi i rośnie”³³.

Do rejestru Kościołów i Związków Wyznaniowych w Polsce wpisane jest obecnie 159 różnorodnych wyznań chrześcijańskich i niechrześcijańskich. Przedstawiłem poglądy kilku z nich z uwagi na ograniczoną objętość tekstu. Każdy zarejestrowany Związek Wyznaniowy wymaga odrębnego omówienia ponieważ równoległe z rozwojem nauki u współczesnych wyznawców, poszczególnych wyznań moim zdaniem, narasta przeświadczenie, że oni sami kształtują rzeczywistość. Droga dojścia do tego, co nadprzyrodzone poprzez naturę i zależność od niej człowieka staje się coraz trudniejsza, bowiem weryfikacji poddawane są te elementy wierzeniowe i zabiegowe, które są nieprzydatne w związku ze wzrostem naukowego rozumienia przyrody i naukowych środków jej opanowywania. Ten pogląd wyraża profesor Kazimierz Dobrowolski ³⁴.

A może zmierzamy w kierunku religijności selektywnej, częściowo pozainstytucjonalnej, zindywidualizowanej, religijności, która chociaż odbiega od formalnych wymogów stawianych przez Kościół czy Związek Wyznaniowy jeszcze jest w pewnym stopniu przezeń kształtowana.

³³ W. Pospolita, *Potęga Bhagawana Sri Sathya Sai Baby*, w: *Pokój i Demokracja*, M. Szyszkowska (red.), Warszawa 2009, s. 278–279.

³⁴ Zob. K. Dobrowolski, *Przeobrażenia świadomości społecznej ludności chłopskiej w południowej Małopolsce po drugiej wojnie światowej*, w: *Przemiany społeczne w Polsce Ludowej*, A. Sarapata (red.), Warszawa 1965.

Literatura przedmiotu

- Bieniada T., *Baptyści*, w: Jednota, *Konsyсторz Kościoła Ewangelicko-Reformowanego*, Warszawa 1991 nr 8/9.
- Dlaczego trzeba pracować*, w: *Ucz się od Wielkiego Nauczyciela*, bmw 2003.
- Dobrowolski K., *Przeobrażenia świadomości społecznej ludności chłopskiej w południowej Małopolsce po drugiej wojnie światowej*, w: *Przemiany społeczne w Polsce Ludowej*, A. Sarapata (red.), Warszawa 1965.
- Duby G., *Czasy katedr*, Warszawa 2002.
- Gładkowski K., *Kanzel/ambona. Protestantcka wspólnota lokalna na Górnym Śląsku*, Olsztyn 2008.
- Hintz M., *Chrześcijańskie sumienie. Rozważania o etyce ewangelickiej*, Katowice 2006.
- Hosaka S., Nagayasu Y., *Buddyzm a japońska etyka gospodarcza*, za: K. Kietliński, V. M. Reyes, T. Oleksyn, *Etyka w biznesie i zarządzaniu*, Kraków 2005.
- Karunatilake H. N. S., *Zamęt w społeczeństwie*, w: *Wprowadzenie do etyki biznesu*, G. D. Chryssides, J. H. Kaler (red.), Warszawa 1999.
- Koran*, przekł. J. Bielawski, Warszawa 1986.
- Kubica G., *Śląskość i protestantyzm*, Kraków 2011.
- Luter M., *De libertate Christiana*, przekł. W. Niemczyk, Warszawa 1991.
- Maślankowski K., *Buddyzm*, Szczecin 1996.
- Uglorz M. J., *Życie jest spotkaniem* w: *Zwiastun Ewangelicki* nr 17, 2009.
- Mędzelowski T., *Mniejszości religijne w Polsce po 1989 roku w ujęciu filozofii polityki*, Tarnów 2013.
- Najni A., *Etyka islamska*, w: *Przewodnik po etyce*, P. Singer (red.), Warszawa 2002.
- Nasr S. H., *Idee i wartości Islamu*, Warszawa 1988.
- Panikkar R., *Religie świata w dialogu*, tłum. Marzęcki, J., Warszawa 1986.
- Pospolitak W., *Potęga Bhagawana Sri Sathya Sai Baby*, w: *Pokój i Demokracja*, M. Szyszkowska (red.), Warszawa 2009.
- „Sai Ram” 24/1999.
- „Sai Ram” 25/1999.
- Sennett R., *Ciało i kamień. Człowiek i miasto w cywilizacji Zachodu*, Gdańsk 1996.
- Szamański E., *Islam*, „Przegląd Religioznawczy” 1–2 /187–188, Warszawa 1998.
- Uglorz M. J., *Życie jest spotkaniem*, „Zwiastun Ewangelicki” nr 17, 2009.
- Wspaniały finał objawienia bliski*, Selters 1993.
- Zasady socjalne Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego*, Warszawa 2003.
- Zieliński T., *Miedzy Islamem a Komunizmem*, Lębork 2001.